

NAGY ISTVÁN CSAK EGY KIS KONSPIRÁCIÓS HIBA

Felbolydult lélekkel tértem haza. Előre láttam, ha sikerülnek azok a nagyarányú megmozdulások, amelyeket a pártkonferencia elhatározott, márpedig sikerülniök kell, akkor jelentős feladat hárul a Munkás Segélyre. Minden tagját mozgósítanunk kell azért, hogy a vasúti műhelyekben magukat elbarikádózó munkásoknak elegendő élelmiszert gyűjtsünk, s hogy be is juttassuk hozzájuk. Ha pedig más üzemek munkásai is bezárkóznak a gyárkapuk mögé, oda kell küldelnünk családtagjaikat, hogy a gyár előtt tüntessenek. Amennyiben huzamosabb lesz a nagyüzemek megszállásával járó munkabeszüntetés, nem számíthatunk, mint a régi szakszervezetektől kirobbantott összecsapások idején, az évek óta felgyűlt sztrájksegélyalapokra. Ezeket az alapokat harc közben kell előteremtelnünk, minden dolgozó réteg áldozatkészségének felkeltésével, városon és falun egyaránt. Sokat tettünk már ezért, de még nem annyit, hogy az első felhívásra mindenki megossa, amije van.

Mit fognak szólni vezetőségi tagjaink, ha éppen engem nem látnak az igen veszedelmesnek ígérkező, éjt-napot igénybe vevő szervezőmunkában? Évek óta kitarásra biztatom őket, s most, 1933-ban meghátrálónak nézzenek? Józsa Béla eddig, mások előtt, sohasem tett szemrehányást, ha a titkos agitprop-munkáért, melyről ő sem tudott, egy-két napig távol maradtam, de ha a legforróbb napokban sem leszek a helyemen, biztosan kifakad. Már csak azért is, nehogy ráfogják, hogy lám a sógorával szemben milyen kíméletes... Ha sor kerül azokra a harci formákra, amelyeket a tartományi

vezetőség szükségesnek lát igénybe venni, belénk is lövethetnek a hatóságok. S ha a kormány nem hátrál, a tömeges le tartóztatások és verések a megtorlás legenyhébb módjai lesznek. Ha az utasításokhoz tartom magam, s ha ezekbe a



*Az ifjúkommunista
Nagy István*



pártutasításokba Bélát sem avathatom be, hogyan avathatnám be tagságunk sokaságát!

Persze, meglegyintette hiúságomat az is: ennyire fontos személyiség lennék, hogy már kimélni akarnak, nagyobb, talán éppen országos jelentőségű megbízások érdekében? És ez proletárirói sikereimmel függne össze? Amiért nincs hangzatos pártvezetőségi rangom, a szellemi vezérkarhoz számítanának már? Miért ne — gondoltam —, elvégre nem minden bokorban teremnek proletár írók, hogy ha az egyiket lepuskázzák, felrebbentsek a másikat. . .

Am csakhamar elröstelltem magam. Aljasság így gondolkozni, mikor mások vásárra viszik a bőrüket. Talán akkor is arcpirító így fogni fel tartalékba-híváso-mat, ha holnap esetleg mindenkinél drágábban megfizetek azért, amiért ma megkimélnék. . . Vajon mindezt végig-gondolták a tartományi vezetőségekben? Ne látnák, milyen. . . visszás helyzetbe kerülhetnek? Ha pedig nem gondolták végig, mert nincs most idő az illegális nehézségei közepette, miért nem adnak alkalmat, hogy magam emlékeztessenm őket erre?

Fejtörést okozott a feleségem is. Ha sor kerül rá, ismét el kell tűnnöm mel-lőle, s gyaníthatólag ezután egyre gyak-rabban, s bizonyára több időre, anélkül, hogy legalább őt felvilágosíthatnám? Egyszer tőle is megkérdézhetik, ahogy engem már kérdőre vontak az engem ismerő egyszerűbb munkásnők, akik saját férjüket kezdték féltelni a festett szájú, rövidszoknyás, jobbképű nőktől: „Nagy elvtársat nem félti a felesége annyi nő közé eresztetni, amennyi a Munkás Segélybe jár? Látjuk, milyen nagy szemeket meresztenek magára, mikor őket agít-álja. Mi lesz, ha egyszer magából is ki-bújik a rossz férfi, s a szemináriumról nem haza megy, hanem valamelyik sokat furdószobázó úri elvtársnőt kíséri haza?“

A feleségem magabiztosan elmosolyo-dott, ha ilyesmi került szóba. Sohasem adta jelét féltékenykedésnek. A szép for-mákban mindig tudtam gyönyörködni, függetlenül attól, hogy egy-egy művé-szien megmunkált antik szék, régi stilusú épület vagy növény — kivált, ha a virágok szemképrázatos változatossága — került elé. Szerettem megérinteni, il-latukat felszippantani. Álszerenteskednék, ha azt állítanám, hogy a formásabb, oko-sabb nőekkel kapcsolatosan ne támadtak volna hasonló vágyaim. Csak hát a feleségemet a gyerekszülés után formásabb-nak, az arcát meg vonzóan átszellemült-nek találtam, s elképzelni sem tudtam

volna nála különb, hozzám illőbb élettár-sat.

Mindezek ellenére nehezemre esett be-vallanom, mit kell tennem, ha szokatlan időben lefűjják a munkát a vasútnál, és mit kellene tennie, ha a *Nincs meg-állás* távollétemben jelenne meg. Magam sem tudom, hány napra kell eltávoznom hazulról.

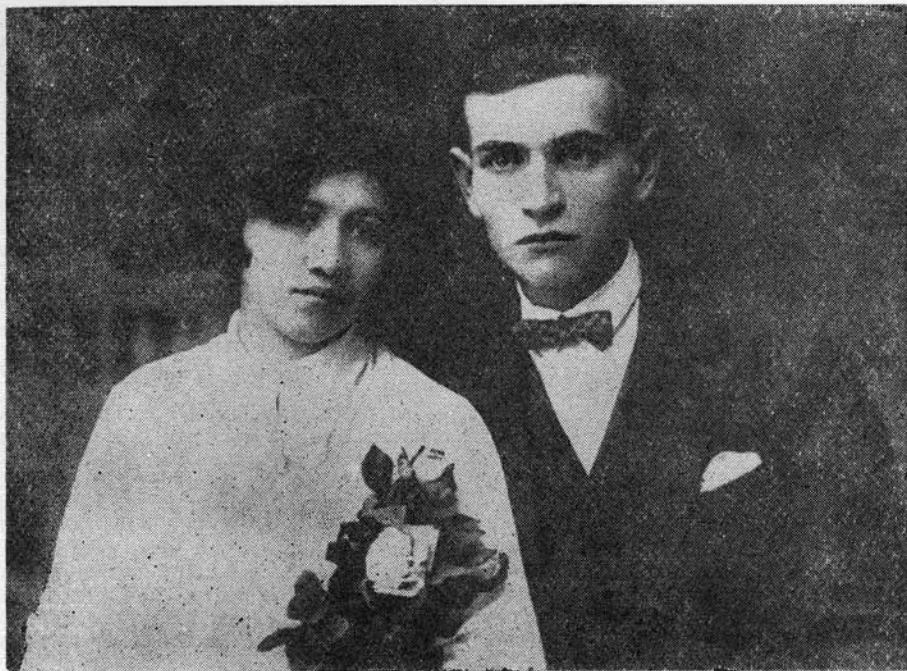
Mikor mindezt szóba hoztam, ha jól emlékszem, kissé elszontyolodott.

— Es ez — kérdezte — így fog menni ezután örökké? Már az ilyen bizonytalan idejű kimaradások nélkül is alig látjuk egymást. Mindig attól reszketek, hogy egyszer többé haza sem jössz.

— Az is megeshetne — feleltem hirtelen fellobbanó optimizmussal —, ha nem jönne most olyan változás, amilyenre mi számítunk. Hátha elérünk legalább any-nyit, hogy a párt betiltását visszavonják, s egyébként is kitörhetünk ebből a kutyaszorító illegálisból. Nagy erőket hoz-tunk mozgásba, Böske. . .

Tudta, mire gondolok, sokszor megtár-gyaltuk, mennyire megkönnyebbülne az életünk, ha a legális szervezkedést ered-ményező polgári demokratikus forradalom befejezésével tovább mehetnénk vég-célunk felé. Sajnos, ez alkalommal nem tudtam őt egészen felvidítani. Erveim a közeljövőt illetően nem lehetek teljesen meggyőzőek. És ez abból eredhetett, hogy az illegálisan zajló pártmunka tényleges reális hatását a tartományi konferencia után sem láttam világosan. Bár a jelenté-sek szerint alig volt nagyobb város és nagyobb üzem a tartományban, ahol ne működtek volna pártszervezetek, szak-szervezeti bizottságok, egy-egy népe-sebb községben pedig blokk-tagok, mégis áttekinthetetlennek éreztem az egészet. Milyenek ezek emberközlemből, milyen fo-kú egy-egy gyár vagy falucsoport népe-ségére kiterjedő politikai befolyásuk? Vágyaim szerint mindig hajlamos voltam arra, hogy számuknál többnek higgyem illegálisan felfejlesztett erejüket, de ha tapasztalataimra gondoltam, különösen az utóbbiakra a Munkás Segélyből, rö-gtön eszembe jutott, mi minden fékezheti a legjobb párttagokat is. A nagy család féltése, a feleségek esetleges rossz hatása, s ha nem ez, hát a menyasszony vagy az anyós kényszerítheti őket meghátrálásra, a munkahely féltéséről, a hatósági terror-ról nem is beszélve. Tudtam, mi minden múlhat egyetlenegy elvtársunk határozott fellépésén vagy azon, hogy előre nem lá-tott nehéz helyzetekben bizonytalankodó lehet.

Nemsokára magamon észlelhettem, mekkora balfogást idézhet elő az illegális



Esküvői kép

tevékenységben, ha csak egyetleneg tényleget is figyelmen kívül hagyunk. A közeli napokban esedékes társadalmi harcok kilátásait fontolgatva megfeledkeztem arról, hogy rejtőzködésem helyét megtárgyaljam. Feleségem másnap reggel úgy ment el a kölcsönkönyvtárba, hogy tudomására sem hozhattam, hol leszek található, amíg távol kell tartanom magamat hazulról. Csak azután kezdtem ezen gondolkodni, miután már munkába ment... Kissé önhittén úgy számítottam, mire hazajön, majd csak kisütöm, de végig sem gondolhattam azokat a családokat, amelyeknél egy idegen feltűnés nélkül, napokig meghúzhatná magát, mikor úgy délelőtt tíz óra felé, tehát tényleg szokatlan időben, hirtelen, mintha a szomszédban ágyúznának, elbődült a vasúti főműhelyek erős, mélyhangú dudája.

Sietve ráadtam kisfiamra a kabátot, a bojtos, kötött sapkát meg a fejébe húztam. Vera sógornóm nem volt odahaza. Rohantam hát a szomszéd utcában lakó anyósomhoz. Éppen akkor tért haza a péktől egy nagy házidagasztású kenyérral.

— Miért riogatnak? — kérdezte ijedten a nem szünő dudálástól. — Ejsze tűz ütött ki.

— Mégpedig nagy tűz, nagymama. Majd megtudom, ha Karcsit gondjába veszi.

Beleegyezését meg sem várva betettem a kisiút az ajtón. Siettem ki az utcára. Az ott lakó vasutas-családok asszonyai és gyerekei a kapuk elé csődülve találgatták a dudálás okát. A szomszéd utcákban az éjjeli váltásban dolgozó férfiak télikabátjukat magukra öltve mogorván siettek be a műhelybe. Riasztó dudálás esetén kötelesek voltak munkahelyükön jelentkezni. Még nem aludták ki magukat, s gondolom, nem egy közülük nyomban visszafordul, ha sejti, milyen „tűz“ miatt riasztják őket. Bár az utóbbi napokban számoltak a sztrájk eshetőségével, azért kevesen tudhatták, hogy ez a mostani nem fog hasonlítani egyetlen korábbi sztrájkhoz sem.

Mivel hirtelenében nem tudtam, kihez mehetnék szállásba, ösztönösen édesanyámékhöz, a régi vasutas negyed utcáin kaptattam fel a Kőváry-telepre. A kapukban mindenütt idősebbrendű asszonyok, kiöregedett mozdonyvezetők, fűtők, esztergályosok, öntők, szerszámlakatosok. Valóban régi vasutas fertály volt. Olyanoké, akik egy-két év múlva nyugdíjba mehetnének, ha a MÁV-tól a CFR-hez kerülve emez elismerné a jogfolytonosságukat. Mert bizony laktak ott olyan szakmunkások is, akiket a nyelvvizsgákkal szélnek eresztett a CFR, de azért lélekben most is odaszámították magukat, ahol a fűtőház füstölgött. Némelyik ment



is, hogy segítsen, ha valami nagy baj lenne. Sohasem is adtak fel a reményt, hogy így vagy úgy, egyszer még visszakerülnek az államvasutakhoz. Mi tagadás, nem egy közülük dórén abban hitt, hogy akkor majd ismét MÁV-nak nevezhetik azt. Az akkori pesti rádió ébresztgette bennük ezt a reményt, s a grófok és ügyvédek meg a gyáriparosok romániai Magyar Pártja is ezt a csalfa reményt szította, különösen azóta, hogy Hindenburg valóban Hitlert nevezte ki kancellárnak. Voltak persze ezek között a vasutas-veteránok között olyan világosan látó öregek is, akik tudták, hogy a rendhagyó dudálás Horthyék és Maniuek ellenére szólítja vissza őket régi munkahelyükre. Ezek leballagtak hát, hogy ezt a tüzet szítsák, ha beeresztik őket a műhelyekbe.

*

Édesanyámék utcájában, a sárba fagyott keréknyomos strada Macoveiben, szintén fel volt bolydulva a szomszédság. A tetőről mindenki a Nádas völgyében hosszan elnyúló főműhelyek kéményeit és a gőzölgő fűtőházat bámulta. Mi történik ott, miért bögetik a gőzdudát? Tűzvész nem lehet, hiszen csupa vas és acél ott minden, hacsak nem a vagonjavító asztaloscsarnok gyulladt ki. Azok az asszonyok, akiknek a férjük ott dolgozott, sietve kapták magukra a kabátjukat, s igyekeztek az aljba hírekért.

Ennek köszönhettem, hogy édesanyámék udvarára észrevétlenül léphettem be. Akkor már egy rendesebb, szépen mintázott falú kis szobában lakott a katonaságtól nemrég hazakerült öcsémmel. Húgom időközben férjhez ment Pokola Gabihoz, és különköltöztek. Már csak a kis szoba falán függő esküvői fényképükkel szorítottak helyet maguknak családi képünk és két öcsém katonaképe szomszédságában, jobbról-balról közrevéve a megfakult Házi Áldást.

Az utóbbi hónapokban ritkán találkoztam velük. Anyyra lefoglalt a mozgalom, hogy nemigen látogathattam meg őket. Amikor édesanyám vagy Feri jött hozzánk, elvéve ha otthon találtak. Sűrű találkozások nélkül is tudtam, hogyan hat náluk az édesanyám Házi Áldása. Pontosan úgy, ahogy Málka húgom három évvel ezelőtt megjósolta. Leszerelő Sanyi öcsém után Feri vonult be, s mikor őt is leszerelték, hazajött a kinősült Sanyi helyébe munkanélkülinek. Téltre került haza, ám valami meghökkentő optimizmussal máris családalapításra készült. Komolyan udvarolt egy mozdonyvezető lányának, egy fiatalka cipőgyári

munkásnőnek. Terveit a bizonytalan nyári szobafestő-szezonra és jövődöbéljének egyelőre biztosnak látszó cipőgyári keresetére alapozta.

Így hát nem lepett meg, hogy őt is, édesanyámat is otthon találtam. Annál inkább meglepődtek ők. Feri egyetlen jó nadrágját vasalta, édesanyám mosta az ingét, ahogy már fél kézzel belélanult ebbe. Nem várt megjelenésem annyira meghökkentette őket, hogy csak bámultak. Édesanyám jutott szóhoz elsőül.

— Végre, hogy téged is láthatunk, édes fiam — s megölelt. — Már azt hittük, egészen megfeledkeztél rólunk. Úlj le... hogy vagytok, mit csinál az én kicsi unokám?

Feleltem, ahogyan olyankor szokás, amikor nincs különösebb baj a családban. Feri nagy gonddal fordította meg a nadrágot, hogy a másik szarát is élesre vasalja. Csuda rendes, külalakjára sokat adó, jóképű legény lett belőle. A katonaságnál megvállasodott, arca azonban sovány maradt. Mintha tükörbe néztem volna, ábrázatán a magamét szemlélhettem. Soha addig észre nem vettem, mennyire hasonlítunk. Éppen csak valamivel mordabb kiadásúnak látszott. Őt az utóbbi két esztendőben háromszor ha láttam, mikor szabadságra engedték. Kissé elidegenedtünk egymástól.

— Miféle zrí ez? — szólt végül ő is. — Te biztosan arról jöttél. Miért bögetik azt a dudahajcsárt?

— Lehet, hogy sztrájkba léptek.

— Ilyenkor... télen?... És te?

— Én nem vagyok vasutas.

— Azért a te kezed is benne lehet, ahogy mi ismerünk.

Hallgattam, s néztem ki az ablakon. Mondtam volna, hogy tényleg benne van? Mit keresek akkor náluk? Ismét bosszankodtam fonák helyzetemen. Anyyra elgondolkodó lettem, hogy édesanyámnak is feltűnt.

— Mi bajod, Pista, miért vagy ilyen kedvetlen, csak nincs mégis valami baj nálatok?

Azon gondolkodtam, mivel indokolhatnám, hogy néhány napig náluk szeretném meghúzni magam. Az igazi okot előttük sem tárhatom fel, s amellet nem szerettem volna fölöslegesen rájuk ijesztetni. Náluk egyelőre biztonságban érezhetem magam. Róluk még nem tudott a sziguranca, jelenlegi szomszédaik sem ismernek az udvarból, akkor voltam anyáméknak abban az új lakásában először.

— Miért nem avatsz be, édes fiam, miért ráncolod a homlokod?

— Ilyen a szokásom, édesanyám... Azon töröm a fejem, maguknál marad-



SZOLIDARITÁS

A SZOLGÁLTATÓK ÉS MUNKÁSOK ÉRTÉKELÉSE / CI UJ BIV. P. OPRIK Z. / Megjelenik évente kétszer

Ujabb nyomortól előtt

A világ összes kapitalista államába terjedő tendenciák előtt a gazdasági összeomlás s ennek következtében a munkás és földműves tömegeknek a nélkülözése és éhezése. Napról-napra milliókkal emelkedik a munkanélküliek száma még

Segítsétek a sztrájkolókat

Kolozsvár több száz cipészipari munkása két héttel ezelőtt letette a szerszámot és sztrájkba lépett, hogy a mesterek bérelésállítását megakadályozzák a maguknak és családjuknak emberibb életet harcoljanak ki. 30% béremelést, egészséges munkahelyeket, munkahány esetén rövidebb munkahányt követelnek.

hatnék-e vagy két-három napra?

— Nálunk?... Ugyanbiza miért?... Csak nem vesztetek össze Bözsivel?

— Ugyan, édesanyám...

— De hát akkor... Az ember nem hagyja el a családját két-három napra sem ok nélkül. Különösen nem egy olyan jó feleséget, mint Bözsi. Más asszony rég megszokott volna tőled. Melyik bírta volna, hogy annyit zaklassa a rendőrség, mint titeket?

— Ne tessék képzelődni. Szó sincs összeveszésről...

— Jobb, ha bevalld — makacskodott édesanyám. — En összebékítelek titeket. Még ma lemegyek hozzá.

— Azt semmi szín alatt ne tegye. Nem akarom, hogy megtudják, itt vagyok. Azt sem szeretném, hogy az udvarbeliek megállassanak.

— És ha benyit valamelyik?

— Intézzé úgy, hogy ne nyissanak be...

— De hát nem kergethetem ki őket, Pista!

— Menjen eléjük, és terelje másfelé a szándékukat. Nem szeretném, hogy holnap megtöltsék a várost: válik a félkarú Nagyné kommunista fia, s az anyja nyakára telepedett...

Édesanyám egyre aggodalmaskodóbban fürkészett.

— Jó... én megértelek, ha nem kívánod, hogy mások is megtudják, de nekünk csak elárulhatnád, mi fölött kaptatok össze. Hátha nem olyan komoly. Bemegyek hozzá a könyvtárba. Ott beszélek vele, hogy apószó se tudják.

Kezdem kijönni a sodromból, de túrtöttem magam.

— Sehova se menjen, ha igazán jót akar, édesanyám. Nekünk most így a legjobb, hogy pár napig Bözsi se tudjon rólam...

Édesanyám azonban, mint máskor, ha a fejébe vett valamit, most sem tágitott. Elhűlve hallgattam, mennyire helytálló a logikája. Konokul bizonygatta, az csak elmergesítheti a haragot, ha „truccolok”. Bözsit nem hagyhatom bizonytalanságban, nem érdemli meg egy olyan rendes kis asszonyka, mint ő, hogy komiszkodjanak vele. Ki tudja, meg is bánhatta már, ha megsértett valamivel, miért ne tenném az első megbékítő lépést én? És ki világosíthatná fel Bözsit jobban, hogy nem vagyok haragtartó, rossz férfi, ha nem ő, az édesanyám? A gyerek kedvéért sem nézheti, hogy válásig feszítsük a truccolást.

Másfél napig küzdöttem vele, míg ráeszmélt, hogy másról lehet szó. Akkor viszont a másik vélettel kezdett győződni. A gyanakvóan hallgató Feri közben el-elment hazulról, hogy kivassalt élű nadrágjában hazakisérje menaszonyjelöltjét a Dermatából. Már első hazatérése alkalmával értesüléseket hozott. Tényleg sztrájkba léptek a műhelyiek. Be vannak zárkózva a kapuk mögé. Vasdorongos munkásörtség cirkál a kerítéseken belül. A műhely körüli utcákat csendőrség, katonaság szállta meg, őket meg a házak tetejére is felmászó vasutas-feleségek és -gyermekek kerítették be. A kerekdombiak a hídon túl zajognak, szidják a karhatalmat, átkozódnak.



ahogy a szájukon kifér; miért nem engedik beadni a sztrájkolóknak az ételmet és a pokrócokat, megfagynak éjszaka a hideg vasak között. Az állomástéren is nagy tömeg verődött össze, a repülőhid tele emberekkel. Tüntettek, jelszavakat kiáltoznak. A főtéri nagytemplom oldalára ágyukat vontatott a tüzérség, s a vasúti műhelyek felé fordították...

— Értelek már, Pista — hűledezett édesanyám egy olyan alkalommal, mikor Feri újabb hírekkel tért haza. — Miért nem szóltál, édes fiam?... Jól is teszed, ha nem vegyülsz most a lázadók közé. Csak megint börtönbe hurcolnának. Eleget hurcoltak már, az isten szakassza meg a nyakukat... Te megtetted a magadét, tegyék most már azok, akik eddig gyáván meglapultak. Senki sem róhatja fel, ha ezután te is csak a családdal törődsz. Nem lehet azt életfogytig csinálni, amit eddig csináltál...

Már azt sem tudtam, mit mondjak, mivel értessem meg, sokkal komolyabb, országos érdekű ügyről beszélhetnék, de ne firtassa, ha nem kívánja kitörni a nyakamat, egyebet nem mondhatok... Olyan fordulat után ezt már csak azért sem mondhattam volna, mert mit gondolna rólam Feri, ha bevallanám: igenis, sok közöm van ahhoz, ami most történik a vasút környékén. Azt mondhatná, felbujtogattam a munkásokat, de az irhámát elhordtam, püfölkék a jónép hátát, míg a vezérek meglapulva a markukba röhögnek.

Néha már azon voltam, elrohanok tőlük, megkeresem Józsa Béláékat a tömegben, segítek áttörni a csendőrkordont, hogy bejuttassuk az élelmiszert a sztrájkolókhöz, vagy magam is a tüntetések szervezői között agitálok. Kívánhat-e a pártfegyelem ennél többet és fontosabbat most, kívánhatja-e, hogy saját édesanyám és az öcsém szemében is renegát szökevénynek látsszam? Terjedhet-e a pártfegyelem vállalása a hamis látszatok vállalásáig? Lehetetlenné teszem magam az engem ismerő munkások előtt. Hasznavehető maradhatok-e bármire is, ha reám legyinthatnak: „Ez csak ne szájaljon; hol volt, amikor ágyukat vontattak ellenünk?... Tervük van velem — jutott eszembe —, tervük, de engem meg sem kérdeztek, csak bejelentték: tervük van!

Megállj — gondoltam beleizzadva, amint az anyám ágyán végigheverve küzdöttem ellentmondásos gondolataimmal —, talán nem tudtad, mire vállalkoztál, mikor beléptél a pártba?... Persze, akkor csak letartóztatásokkal számoltál, börtönre vagy barikádharcokra, nyílt

hadszíntérre gondoltál. Itt a munkásosztály arcvonala, amott szemben a tőkés ellenforradalmi lövészárka. Lőnek és visszalösz, majd pedig hurrá! De hogy saját elvtársaid terveket építhessenek rád, terveket előzetes beleegyezésed nélkül... Ki tudja, idejük sem jutott rá, hogy megtanácskozzák veled... És ott az agitprop, meg ami azon felül van a központi bizottságig, s még feljebb, a Kominternig... Te mit tennél a helyükben, hogy végsőig megóvd biztonságukat, s tartalékokat szervezz holnapra? Kivel érnének a végcélhoz, ha mindent egyszerre bevethétek, ami bevethető?

*

Anyám csak nézte, mint szökök talpra, majd megint mint döntöm magam végig a díványon. Közben elmúlt a nap, a köd a városra borította az éjszaka fekete buráját. Úgy hültek le az egész egyéniséget felforgató gondolatok, amilyen észrevétel nélkül leereszkedett a vasúti műhelyekre a ködleppel érkező esthomály, és ahogy csitult a tompa zúgás, amely a délelőtti óráktól kezdve szakadatlanul felhallatszott az újtelepi tetőre. Miért e csönd? Csak nem adták fel a sztrájkot?

A későbbi órákban, miután az elől lakó szomszédok lejárták a magukét az udvar végében levő árnyékszélig és vissza, magam is kilóptam, a fűtőház tájkéját fűrészttem. Mi villoghat ott a ködben? Utóbb tudtam meg: máglyákat gyújtottak a műhelyudvarokon örködő munkások, s azoknak a fénye tört át a nem túl sűrű köd burkán.

Feri éjfél táján újabb hírekkel toppant haza. A vasútállomás rendező pályaudvarára egész vonatszerelvény tolatott be egy csendőrzászlóaljjal, de még nem szálltak ki. A marhavagonok csukott ajtó előtti szuronyos őrség cirkál.

— Nem jó vége lesz ennek, Pista — mondta komoran —, igazán nincs közöd neked ehhez?

— Gondolod, hogy itt rostokolnék, ha közvetlen közöm volna?... Mit hallani a Dermatából?

A vasúti műhelyek sztrájkra dudálása izgalomba hozta azokat a nőket, akiknek férje, fia vagy vőlegénye dolgozott ott. Aggasztotta őket a kivezényelt katonaság. A kezük nem fogott, mindegyre összebújtak. Nyugtalanóságuk aprádonként más nőkre is áterjedt. Bizonyára eszükbe jutott, mint hurcolták el őket az őrszel az esőverte csendőrlaktanya udvarára, s mint hagyták őket ázni egész éjszaka.

Nagyon is el tudtam képzelni lelkiállapotukat. Csak azt nem értettem, miért nem hagyták abba a munkát, hiszen a konferencia határozata szerint nyomban fel kellett volna zárkózniuk a műhelyiek rohamához. Talán, mert az őszi vereségből többen kerültek ki meghunyászkodva, mint újabb harcokra ösztönző felháborodással? És ha holnap nem tudják az elszántabbak magukkal ragadni a kenyerüket féltő tétovázókat, a „Vezér“ álnok nagylelkűségében még mindig bízókat?...

Rövid, hirtelen ébredésre ijesztő, nyomasztó álmoktól eltekintve, egész éjjel sokat hánykolódtam mélyen alvó öcsém mellett. Nem esett nehezemre odaképzelnem magamat a máglyák körül virrasztó vagy a fagyos munkatermekben didergő vasúti munkások közé. A kerítések mentén biztosan ifjúnunkasokból szervezett őrségek váltják egymást, hogy az éj leple alatt be ne törjön valahol a katonaság. Legalábbis így képzelte el ezt a konferencián látott fiús hajú ifjú kommunista nő... Mit lendíthetne kitarásukon, éberségükön, ha én is közöttük lehetnék, vagy ha a vezetőségi tagjainkkal valahol a sötét külvárosi utcákat rónám, hogy másnapra a kisebb-nagyobb kisipari műhelyek dolgozóit is mozgásba hozzuk, s ők is kivonuljanak a terv szerint az utcákra.

Mit számít most egyetlen ember, mikor különböző akcióbizottságok hálózák be a nagyobb üzemeket, kereskedelmi vállalatokat, munkanélkülieket? Pótolhatja-e egyetlen mindenne elszánt és eléggé felkészült elvtárs azt, amit a Vörös Segély, az üzemi bizottságok, az Ifjú Kommunista Szövetség összetett szervezetsége hozhat mozgásba? Pihe ehhez mérten az egyén, a legenyhébb szellő is elsodorja, ha az egyének ezrei s országszerte százezrei nem zúdulnak lavinaként alá, hogy elsöpörjenek maguk elöl minden akadályt...

Nyugalmat kereső, zajongó lelkiismeretemmel mintha sündisznó próbált volna kitörni a koponyámból. Másnap virradat után sem váltam higgadtabbá. Gondoskodott erről édesanyám is a maga módján. Egyre dicsérgetett, s egyszer még homlokon is csókolt.

— Megértelek én, fiam. Hogyne értenék. Így ette magát apátok is, amikor nem engedtem, hogy a *Népszava* terjesztését továbbra is vállalja. Jól tetted, hogy félreálltál. Nem élhet az ember folyton másokért. Krisztus is belefáradt volna, ha meg nem feszítik... — Öcsémhez fordult, aki engem fűrészelt. — Jobb, ha te sem sokat koszlatsz most,

Feri. Egy ilyen háborgásban azoknak a fejét is betörhetik a rendőrök, akik csak a járda szélén ácsorognak. Volt rá példa már az apátok életében, mikor Tisza Istvánt abcúgoltuk a nagypiacon. Még az abcúgoló apátokat szidó kofák kosarát is felrúgták a nekivadult zsaruk. A véletlenül közénk keveredett boltos, Révész József is kapott egy kardlappal a fejére. Emlékezhetek rá, csak a Lépcső utcában két házat szerzett rajtunk. Úgy kellett annak a szocializmus, mint kecskének a kés...

— Hagyjon már, édesanyám — kezdem kérlelni —, belefájdul a fejem, anynyit mond. — Ő azonban, mintha egyre jobban kapiskált volna benne a megsejtés, hogy talán mégisincs éppen minden rendben a bujkálásommal, újra rákezdte más irányból:

— Ha jól meghányom-vetem... apáddal annyit áldoztatok már a munkásokért, Pista, hogy mások ezren együttvéve sem. Hát most igazán nyugodtan megesszanhatasz.

— Most már én is azt mondom, hogy elég — vesztette el a türelmét Feri. — Mond-mond, egyre csak mond, mintha Pista...

— Talán nincs igazam, Feri?

— Hagyja Pistát. Tudja ő maga nélkül is, mit miért tesz.

*

Mohó érdeklődésemből, amivel Ferit fogadtam, valahányszor újabb hírekkel tért haza, öcsém megsejtette, hogy nem gyáva magamféltes miatt húzódtam be hozzájuk —, s egyre újabb felderítésekre vállalkozott. Egyszer aztán sokáig nem tért vissza. Szurkolni kezdtem. Édesanyám visszaemlékezései annyiban hatottak reám, hogy magam is megborzadtam. Micsoda ostoba fordulatot vehetne rejtőzködésem, ha véletlenül lefognák Ferit, s detektívek hoznák, hogy házkutatást tartsanak! De nemskóra sertetlenül elérkezett. Az állomástéren kétszer annyian tüntetnek, mint tegnap... Őt, mint krónikus téli munkanélkülit, más körülmények között arra biztattam volna: ott a helye azok között, akik munkát-kenyeret követelnek az utcákon. Ehelyett figyelemzetni kényszerültem, tényleg legyen óvatos, ha jobban felbolydul a vasút.

És tényleg jobban felbolydult.

Alig tette ki a lábát Feri, a mélyen fekvő utcákban erősödött a zaj és zúgás. Kissé később ismét eldőrdült a vasúti műhelyek dudaágyúja. Ezúttal azonban félórán keresztül, pillanatnyi megszákításokkal szakadatlanul szólt. Segélyt ké-



rő SOS-ként bömbölt. Most tisztán, lélek-bemarkolóan, mivel a sűrű köd tizenegy óra felé váratlanul teljesen szétfoszlott. Az őrjögő dudálásnak egyszeresak érees, hátborzongató visszhangja támadt. Már nem is visszhang volt, hanem két különböző hangon egymásnak felelgető titáni párbeszéd.

— Te — kapta fel a fejét édesanyám —, ez a Dermata, ismerem a hangját. Mi lehette már azt is?

— Mi lehette! — pattan el bennem a feszültség. — Kitartásra biztatja a műhelyeket, s a többi gyárakat hívja.

Túlcsigázott képzeletemben úgy hangzott Kolozsvár két legnagyobb üzemének dudaszóra bízott üzenetváltása, mint a rajta, rajta! Mire vártok, rajta, rajta!

Félóra múlva Feri kifulladásra, valóban azzal a hírral tért vissza: sztrájkba léptek a Dermataban, abba hagyták a munkát a Transilvania bútorgyárban is. A munkások innen is, onnan is az állomásra özönlének. A Regele Ferdinand úton fel s alá vonuló tömegek kavarg-



Nagy István 1970-ben
(Asztalos Sándor felvétele)

nak. A bejédt nagykereskedők dörögve húztatják le a vasredőnyöket. A Mátyás király térre nyíló főutcák szegletén géppuskák merednek a vasútállomás felé.

Nem egészen értettem, miféle fordulat ez. A tervek szerint a leálló üzemek sztrájkolóinak a vasutasokhoz hasonlóan munkahelyükön kellett volna maradniok, s a kapukon se ki, se be nem engedtek senkit. Csak később tudtam meg, a sztrájkhoz való csatlakozást szervező bizalmiak ezt is akarták, de a leállásra kevésbé előkészített gyári részlegek dolgozóit maga az igazgatóság szőlította fel, hogy hagyják el az üzemet. Felismerték: a vasúti műhelyek sorsára jutnak, ha munkásaik szintén bezárkóznak az üzemekbe. A vasútnál ugyanis a munkások sem a mérnököket, sem a mestereket nem hagyták eltávozni, bezárták őket a központi irodákba. Amennyiben a hatóságok a munkások kiéheztetésével akarják a sztrájkot szétverni, éhezzenek a művezető urak is. Ha nem akarnak, hát sürgessék a követelések teljesítését főnökeiknél. Erre a célra rendelkezésükre bocsátottak egy telefonvonalat.

Másnap-harmadnap azt is megtudtam: részben a pártvezetőség maga is változtatott a taktikán. Miután a csendőrség és katonaság a Nádas patak felőli kerítésnél is oly szoros gyűrűbe fogta a vasúti műhelyeket, hogy élelmet és pokrócokat semmiképp nem lehetett bejuttatni a sztrájkolókhöz, a pártvezetőség utasította az akcióbizottságokat, hogy egyes gyárak munkássága szintén vonuljon ki, s a katonaság hátában tüntessen. Vonuljanak a város központja felé, lehetőleg osszák meg a katonaság erejét, kényszerüljenek a tüntetők elé vezényelni őket. Ily módon sikerült is zavart támasztani. Az egyik mozdony, amely a fűtőházba tartott üzemanyagért, hirtelen megállt a repülőhid alatt, a Munkás Segély egyik csoportja több ifjúmunkással felrohant, és szákokban kenyeret meg pokrócokat dobált le a kiürült szerkocsiba. Mire a szuronyos csendőrök megrohanták őket, a „mozdonyvezér“ teljes gőzt adott, áttörte a fegyveres csatárláncot, végigrobogott a főműhelyek kerítése mentén, s ott a fűtő bedobálta a küldeményt a sztrájkórségnek. Ettől kezdve azonban a csendőrtisztek a hosszú útról hazatérő mozdonyokat sem engedték be a fűtőházba. A repülőhidat pedig ember nem közelíthette meg.

Mindebből a sztrájk második napján, ott, az édesanyám kicsi szobájában idegeskedve, még semmit sem tudtam. Feri öcsém csak a kiszélesedő sztrájk utcai fejleményeit figyelhette meg, s azt is sa-

ját felzaklatott képzeletem egészítette ki. A nap folyamán Feri azonban elrekedt valahol, ebédelni sem jött haza. A dudák elnémultak, messziről, egyre messzebről, valahonnan a belvárosból puskadörrenések hallatszottak. A tompa zúgás távolodott, halkult, estefelé teljesen el is csendesedett.

Ekkor történhetett, hogy a tüntetők — később ezt is az öcsém újságolta — az erdészeti palota előtt lerakott tűzifaöleket szétszedték, egy-egy hasábot vállra kaptak, s fegyverként használva majdnem a főtérig nyomultak. Ám a lövöldözni kezdő rendőrök sorfalán nem tudtak áttörni, a szűkebb utcák kijárata is meg volt szállva. Más kiutat keresve, a tömeg szétaprózódott, a középük rontó rendőrök ki-kiragadhattak egyet-egyét a sorukból, s kezénél-lábánál fogva hurcolták el. Utóbb már csakis elfogott munkásokat lökdöső, rugdosó rendőröket lehetett látni.

Öcsém sötét este vetődött haza.

— Kész, ennek is befellegzett — mondta elkedvetlenedve. — Megint szétverték titeket, Pista.

— Mit beszélsz, te talán nem tartozol a munkásosztályhoz?

— Na, és ha odatartozom... Tettem én valamit, amiért levertnek érezhetném magam? A műhelyiek már délután abba hagyták a sztrájkot. Valami puffadt, kutyafejű tábornok addig dumált nekik a főkapunál, hogy így drága román testvérek, úgy drága román testvérek, míg a hátuk mögött a zsaruk bedöntötték a kerítést. A többit aztán te is elképzelted.

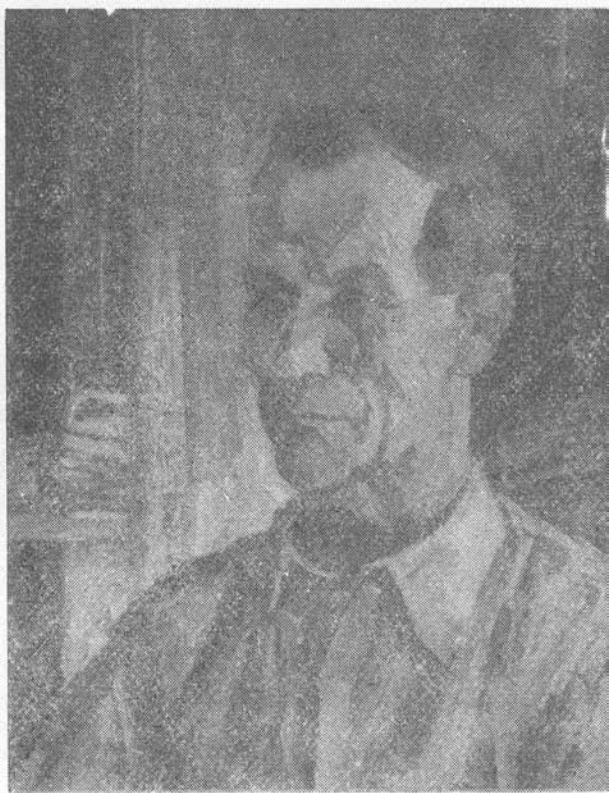
— És az utcákon, Feri?

Legyintett.

— Minden lecsendesedett. Csendőrendőr patulok razziáznak. Aki munkásnak látszik, viszik el. Alig tudtam meglogni előlük.

— Holnap is van nap, Feri. És nemcsak Kolozsvárból áll az ország-világ. Ez, ami ma történt, a kezdet kezdete.

— Egyelőre azonban valóban dermesztő csend borult a városra. A kód ismét vastagon leereszkedett. Ám tudtam, a csend, a rend csak látszólagos. Ha a vasúti munkások sztrájkbizottságát esetleg lefogták, a tartományi vezetőség biztosan a helyén áll. Az éjszaka folyamán átcsoportosítja az erőket, holnap majd más gyárak állnak le. Talán most már reám is szükség lesz. Holnap, úgy lehet, újabb felhívást kell megszövegeznünk és sokszorosítanunk. De hiszen, kaptam észbe, azt sem tudhatják, hol kerestessenek Bözsvivel, ha üzennek utánam. Kapkodásomban éppen erről feledkeztem meg. Okvet-



Nagy Imre festménye

lenül haza kell lopakodnom, talán otthon is alhatom. Bözsvinek okvetlenül tudnia kell, hova jöjjön, ha hívat a tartományi agitprop.

— Megyek haza, édesanyám — álltam fel az asztal mellől, éppen, mikor vacsorához terített. — De tartsák nyitva a kaput, hogy még az éjszaka visszajöhessenek, ha muszáj.

— Húzd ki reggelig, Pista. Nehogy téged is lefogjon a patul. Ez az éjszaka már igazán nem számít Bözsvinek.

— Számit másoknak, édesanyám.

— Ne menjen inkább Feri?

— Ne menjen. A patulokat elkerülni nagyobb gyakorlatom van, mint neki. Ha őt lefogják, annyi, mintha engem kapnának el...

Ennél többet nem mondhattam, nem akartam, hogy aggódjanak. Felületességemet kárhóztatva köszöntem el tőlük. A ködlepte Kőváry-telepi utcákon a járőröket messzi elkerülve, sikerült hazáig



jutnom. Közben azzal próbáltam megnyugtatni magam, ha addig nem keresett a sziguranca, az éjszaka aligha lesz ideje keresni, nagyon el lehetett foglalva az utcákon lefogott tünetekkel. Azoknál tartanak az éjjel házkutatásokat, hátha olyasmit találnak, ami a pártvezetőség nyomára vezetni őket. A vasúti munkások vezetői sok dolgot adnak most

Házunkat hátulról közelítettem meg, ablakunk alá lopóztam, s bekémleltem. Hátha betelepedett valamelyik a detektívek közül, s úgy várja hazatérésemet. Szobánkban azonban a gyermeket mosdató feleségemen kívül senkit sem láttam. Nyugodtnak látszott, s a gyerek is úgy csacsogott, mint máskor. Bekopoghattam a szokott módon.

— Miért jöttél haza? — ez volt a feleségem első kérdése.

— Miért, talán kerestek?

— Még nem, de Bélát lefogták. A tünetök között ismertek rá... Király elvtárs hozta a hírt, akinek sikerült haza menekülnie. A sánta Albert Istvánnak meglőtték a lábát. Úgy vitték el...

Mind Király, mind Albert István távolabbi szomszédunk volt. Mindkettő cipész, az utóbbi kismester, műhelyében nemegyszer tartottunk gyűlést. Korábban egyszer sem volt lefogva. Mint nyilván nem tartott kommunistát most alaposan vállatóra

fogják. De nem tartottam valószínűnek, hogy sebesülten még az éjszaka tudjanak meg tőle valamit. Biztosan kórházba kellett szállítaniok.

— Mit hallottál a vasutasok sztrájkbizottságáról?

— Mind lefogták őket, Popa Emilt valahol a műhely tetején, menekülés közben... Mejiut, Bojant már a kapuból elhurcolták, mikor odarohantak, hogy be ne eresszék a tábornokot...

— Sajnos — feleltem a történeteket latolgatva —, olyan nehéz fiúk kerültek most a kezükre, hogy én nemigen lehetek fontos nekik, amíg senki sem vall rám valami nagyon életbevágót. Ilyen pedig nem kerülhetett a kezük közé... és ha került, azok nem vallanak. Engem pedig sem tegnap, sem ma sehol nem láthattak.

Ennél ostobábban nem is ítéltettem volna meg a helyzetet. Levetköztem, s készültem lefeküdni, hajnalban aztán ismét elmegyek hazulról. Am alig fújtuk el a lámpát, máris hevesen kopogtak, s az ajtót rugdosta valaki.

Fél óra múlva a főkapitányság egyik irodájában vagy ötödmagammal fálnak fordított arccal tűnődhettem azokon az otromba konspirációs hibáimon, amelyek odajuttattak.